

ANTANO MACEINOS STUDIJA “LIAUDIES DAINA — TAUTOS SIELOS IŠRAIŠKA”

LEONARDAS SAUKA

Ši studija, paskelbta vokiečių kalba — “Das Volkslied als Ausdruck der Volkseele. Geist und Charakter der litauischen Dainos” (1955) — yra darbas, parašytas didelio mąstytojo, jautraus meno vertintojo ir įgudusio poeto ranka. Čia skverbiamasi į pačias tautosakos gelmes ir daromi labai platūs apibendrinimai, čia matuojama daina tautos savitumo, istorijos, jos egzistencijos mastu.

Antanas Maceina (1908.I.27 Bagrėno k., Marijampolės aps. — 1987.I.27 Miunsteryje) — žymusis lietuvių moderniojo katolicizmo ir kultūros filosofas, pedagogas, fantastiškai produktyvus dramatiško likimo mokslininkas, — ne kartą yra apmąstęs tautosakos problemas. Jau prieš karą išleistoje disertacijoje “Tautinis auklėjimas” (1934), glaustai aptardamas estetinį tautos lavinimą (IV skyrius), iškelia tautosakos ir kitų folkloro rūšių vaidmenį šiame bare. Ne viena mintis, disertacijoje pateikta kaip koncentratas, tezė išplėtota čia nagrinėjamoje studijoje. Tautosaka, liaudies kultūra tampa atrama ir nušviečiant kultūros raidos dėsningumus, tendencijas darbuose “Pirminės kultūros pagrindai” (1936-1938), “Kultūros sintezė ir lietuviškoji kultūra” (1939). Be šių darbų, be nomadinės, matriarchatinės kultūros conceptualaus ištyrimo nebūtų tvirtai pagrįsti esminiai teiginiai jau po karo parašytoje studijoje. Beje, ji skiriasi nuo ankstesnių darbų tuo, kad ištiesai skirta lietuvių tautosakos problematikai.

Norėčiau Maceinos studiją “Liaudies daina — tautos sielos išraiška”, paties autoriaus žodžiais tariant, parašytą “kultūriniu sociologiniu arba literatūriniu metodu”, daugiau referuoti negu komentuoti ir vertinti. Man atrodo, kad pirmiausia svarbu su ja plačiau supažindinti lietuvių skaitytoją. Ji ne visiems ir prieinama: paskelbta retame leidinyje “Commentationes Balticae” II, 3 (Bonn, 1955)¹. (Beje, III šio leidinio tome 1957 m. buvo išspausdintas K. Senkaus tyrinėjimas “Lietuvių liaudies dainų formos”.) Tai — Vakarų Vokietijoje egzistavusio Baltijos tyrimų instituto publikacijos.

Maceina minėtoje studijoje, siekdamas apmąstyti lietuvių dainų dvasią, būdą ir reikšmę tautos gyvenimui, imasi gvildinti kelis svarbius klausimus. Pirmasis klausimas — “Liaudies dainos vieta lietuvių tautos gyvenime” — analizuojamas I skyriuje. Čia autorius sisitelkia prie dviejų dalykų, dviejų tezių. Visų pirma Maceina pabrėžia, kad daina esti visur

ir nuolat (Die Allpräsenz des Liedes). Šiam teiginiui pagrįsti pateikia konkrečių pavyzdžių. Didžiulį lietuvių potraukį ir pamėgimą dainuoti įvairiausiomis progomis mini ir senieji raštai, ir XIX-XX a. iškalbingi šaltiniai. Maccina teigia lietuvių dainos dabartiškumą ir gyvybingumą iki šių dienų (turima galvoje mūsų amžiaus vidurys). Tai jis argumentuoja partizanų dainomis, užrašytomis iš vokiečių merginų, bėgusių pokario metais nuo bado į Lietuvą ir čia jas išmokusių (šios dainos buvo paskelbtos Vokietijoje 1952-1953 metais)². Visa tai yra ryškus kontrastas Vakarų Europos tautų būklei, kur liaudies daina seniai nustojo būti esminių tautos sluoksnių išraiška, jos vietą užėmė naujų laikų vokalinės kūrybos produktai. O Lietuvoje daina gyva. Maccinos teigimu, lietuviai dainuoja ne klausytojui, tai esąs ne koncertinis dalykas, tai buvimo kartu būdas. Jis pabrėžia, kad lietuvių liaudies daina iš esmės paklususi bendruomenės dainavimui. Čia tyrinėtojas gal kiek per kategoriškas. Nenustodama būti bendruomenės daina, lietuvių liaudies daina teikia progą atsiskleisti ir ryškesniems talentams, pagarsėti “dainų karalienėms”. Jos labiausiai palaiko dainavimo tradicijas, jas praturtina, sava asmenybe gaivina.

Gvildendamas I skyriaus antrąjį dalyką, t.y. konkretindamas tezę “Daina kaip pasaulio ir sielos vienybės išraiška”, Maccina imasi nagrinėti lietuvių liaudies dainos natūralų neskaidomumą į eiliuotą tekstą ir į melodiją. Jis pažymi, kad nei eilutė, nei strofa negzistuoja be melodijos, kad daina neturi savo metro, nei rimo, kad dainos eiliuotumas priklauso nuo muzikos. Šie dalykai turi pagrįsti teiginį apie pirmąją žodžio ir tono vienovę mūsų dainose, o kartu liudyti poeto ir muziko kūrybos susiliejimą dainininko asmenyje.

Beje, užsiminęs, jog lietuvių liaudies dainų deminutyvai nėra rimai, tyrinėtojas, tarp kitko, daro svarią išvadą apie pačią dainininko, taip gausiai vartojančio deminutyvus, sielą. Jei, pasak M. Heidegerio, kalba — būties namai, “tai deminutyvai yra romūs ir jaukūs būties namai, o tauta, sukūrusi tokius namus, kaip toliau pamatysime, iš tikrųjų gyvena taikoje su būtimi” (12, 22). Darna ryški ir iš pirminio poezijos ir muzikos vienumo.

Maccina daro plačius apibendrinimus apie dainuojančio žmogaus, taigi ir dainuojančios tautos, savitą ryšį su būtimi apskritai. Šis ryšys skiriasi nuo to, kuris susidaro vaizduojamajam menui veikiant. Vaizduojamasis menas reikalauja iš stebėtojo ir iš kūrėjo distancijos ir tampa vaisingas koncentruodamasis. O koncentracija skatina lyginamąją, t.y. kritinę, sielos veiklą. Priešingai — muzika. Ji pašalina distanciją. Žodžiu, “dainavimas atskleidžia pirmąją sielos ir pasaulio vienybę. Jis taip pat ją ir sukuria” (14, 23).

Skyrius baigiamas mintimis apie lietuvių tautos charakterį, kurios verčia susimąstyti. Dainų pamėgimas rodo, “kad ši tauta nežiūri į būtį kritiškai klausdama, bet pergyvena ją betarpiškai ir padaro būtį gimtąją

gyvenimo erdve, kur visa kartu buvoja sandaroje, kur vilkas yra ėriuko svečias" (II.II.6). Bet kartu tai yra ženklas, kada "šita tauta tebėra ikifilosofinėje būklėje, nors seniai aukštos kultūros aplinkoje gyvena" (14, 23).

II studijos skyrius turi paaiškinti, kodėl Lietuvoje sunyko epas. Maccina, remdamasis ankstesniais tyrinėtojais, tarp jų ir savo mokytoju S. Šalkauskiu, pastarojo darbe "Lietuvių tauta ir jos ugdymas" primintais XIX a. geografo E. Rekliau teiginiais, pabrėžia, kad lietuvių dainos nelinkusios į epiškumą. Net karas dainose daugiau išgyvenamas negu vaizduojamas kaip veiksmas. Karo dainos — moterų aimanos. Išsiskyrimo skausmas, baimingas laukimas sugrįžtant, mirties žinia ir pratrūkstančios dejonės — pagrindiniai karo dainų motyvai. Žodžiu, karas apdainuojamas, kai jis paliečia vyro santykį su moterimi (motina, seserimi, nuotaka).

Maccina pažymi, kad net dabartinės partizanų dainos nelinkusios į epiškumą. "Jos beveik be išimties vaizduoja vyrų, atskirtų nuo savo motinų, seserų ir sužadėtinių, vidinius jausmus, kuriems tamsūs miškai tapo jų grėsmingos egzistencijos vieta" (15, 24). Tikrovės nuotykiškai dainų kūrėjų beveik nedomina. Taigi objektyvusis pagrindas prasišviečia pro kovojančios tautos išgyvenimus.

Tas nepritarimas epiškumui veikė ir mūsų balades. Tikroje baladėje, F. Gundolfo žodžiais, "visa, kas žmogiška, yra tik hierograma kosminiams įvykiams, gamtos ar likimo jėgoms" ir, pratęsiant šią mintį Maccinos žodžiais, "žmogus ir jo pasaulis čia neegzistuoja savarankiškai, o yra galiausiai transparantai antgamtiniais dalykams" (16, 24-25); lietuvių baladėje priešingai — domimasi žmogumi, apdainuojami jo išgyvenimai. Paslaptینگumas, žiaurumas, likimo jėgos nėra savitiksliškas dalykas, o pagrindas žmogaus vidų išryškinti.

Šiems apibendrinimams patvirtinti Maccina pateikia baladės "Ant aukšto kalno liepelė" analizę. Baladėje vietoj lemties dramatiškumo, negailėstingą nuosprendžio objektyvaus neišvengiamumo kulminacijos įsivyrąja lyrinė nuotaika, užjaučiantis gaudulys.

Maccina pasidairo ir į kitas tarsi epinį pradą turinčias dainas. Antai ji sudomina dainos, vaizduojančios, kaip bernelio dobilas buvo nupjautas, sugrėbtas, išdžiovintas, parvežtas, kaip bernelis juo žirgą pašėrė arba kaip mergelė linus pasėjo, kaip jie sudygo, užaugo, pražydo ir t.t. Bet visi šie darbai pavaizduoti abstrakčiai, pasitelkiant veiksmožodžius, plastiškai daiktavardžiais nedetalizuojant vaizdo. Dėmesys sutelktas į likimo esmę, o ne į reikšmingą pasakojimą, išorinį įspūdingumą, įvykio objektyvumą.

Gvildendamas klausimą, kodėl epo pradai menki lietuvių dainose, Maccina aptaria neepinės nuostatos priežastis. Jam atrodo neįtikėtina, kad lietuviai, išgyvenę garsų herojinį laikotarpį, būtų jo neapdainavę.

Juk kūrė jie padavimus! Tai senosios epinės epochos liekanos, epochos, kurią nustelbė naujesnis lyrinis periodas. Logiškai išprotaujant, ilgus kovos turėjusios subrandinti atitinkamą žanrą. Šis epinės dainos žanras turėjęs gyvuoti tarp karių ir didikų.

Beje, čia norėtūsi prisiminti V. Mykolaičio-Putino panašius samprotavimus, išdėstytus 1934 m. "Darbų ir dienų" III knygoje. Priminęs pirmąsias žinias apie aisčių garsinimą giesmėmis velionio nuopelnus bei žygius ir apie dainių Rykselį, jis teigia: "Tad visai galimas daiktas, kad epui medžiagos — atskirų epinių dainų — lietuvių tautoj ir būta. Bet šiandien mum iš to maža paguoda. Epas kaipo visuma nesusidėjo, o jo problematinės nuotrupos greit, matyt, išdilo iš tautos atminties. Tas įvyko juo greičiau, kad tos epinės giesmės, be abejo, nebuvo laisvos nuo senosios tikybos liekanų: dievų šaukimosi, burtų, kerėjimų ir pan. Bet gana ir to, kad jos buvo pagonystės palikimas, ir dėl to naujos religijos skelbėjai visu smarkumu prieš jas kovojo³.

V. Mykolaitis-Putinas rašė šį straipsnį Europos tautų pasiekimų mastu žvelgdamas į lietuvių kultūrą bei meną ir nugailėdamas akivaizdų atsilikimą, taip pat ir epo netektį dėl vėlyvo krikščionybės įvedimo. Tuo tarpu Maceina, šioje epo byloje iškėlęs taip pat klausimą "Ar krikščionybė nulėmė epo sunykimą?", visa tai aiškina labai savitai. Taip, epinės epochos pabaiga sutapo su krikščionybės įvedimu Lietuvoje. Čia jis prisimena savo ankstesnį darbą "Kultūrų sintezė ir lietuviškoji kultūra"⁴, kur teigė, kad nomadizmas ir matriarchatas yra nulėmę lietuvių tautos sielą ir kultūrą. Jo manymu, šie pradai nesudaro organiškos vienybės ir tai vienas, tai kitas laimi viršų. Ir jei ši teorija atitinka tikrovę, tai sukrikščioninimas reikštų likimiškai sunkią lietuvių tautos istorijos cezūrą. Pagonis lietuvis buvo nomadinės dvasios, sukrikščionintas — metėsi į pabundantį matriarchatą. Matriarchalinės kultūros polinkis į ramumą buvęs krikščionybės, išganytojiškos religijos, sustiprintas ir išsiskleidė. "Todėl išorinis pasaulis prarado savo žavesį, žygdarbiai buvo užmiršti, tikrovės pilnuma išblėso, tauta užsidarė savyje. Kovojančių karių ir didikų epochą pakeitė dirbančiųjų valstiečių epocha. <...> Žygdarbių vietą užėmė meilė, iš esmės ne epiška tema" (22, 29).

III skyriuje analizuojamas lyrikos viešpatavimas, nes ji užėmė epo valdas. Pradedama nuo temos "Santykis su "aš" (Ichbezogenheit)" lietuvių dainose.

Maceina, pažymėjęs, kad lietuvių dainų turinys bendražmogiškas, apdainuojama "gimimas ir mirtis, meilė ir santuoka, karas ir darbas, kančia ir džiaugsmas, viltis ir nusivylimas" — tokie motyvai būdingi daugeliui tautų, — primena, jog savitos lietuvių dainos reiškiamo gyvenimo išskirtiniu stebėjimu, išgyvenimu, "žmogaus santykiu su savo dainų objektu" (23, 30).

Kaip apdainuoja savo pasaulį lietuviai, ryškiai matyti iš darbo dainų. Darbo dainose išgyvenimai objektyvizuoti atskleidžiant požiūrį į dirbantį žmogų, dirbamą darbą ir patį veiksmą. Ieškodamas atsakymo, kaip visa tai realizuojama kūryba, tyrinėtojas pateikia kelių dainų ("O kad aš audžiau", "Ūžkit ūžkit, mano girnaitės", "Vai tu rugeli") analizę. Kiekvienoje dainoje po įvadinio darbo motyvo tuoj pereinama prie išgyvenimų, apmąstymų, visai kitos srities temų. Objektyvų vaizdą pakeičia subjektyvus stebėjimas. Pats darbas nėra tema atsirasti dainai, tai tėra "proga žvilgsnį į save nukreipti, savo dalią nugailėti, jausmus perteikti" (28, 33).

Tyrinėtojo išgyvenimo į dainos esmę, savitą pasaulio vaizdavimo būdą galėtų pailiustruoti kad ir ši teksto atkarpa, pateikianti du rugiapjūtės dainų variantus ir jų turinio interpretacijas bei apibendrinimą. Aptardamas dainą "Vai tu rugeli", teigia:

"Nors rugių pjovimas čia yra poetinio išgyvenimo centre, bet vis ne kaip objektyvi darbo eiga, o kaip griovimo, gyvybės atėmimo aktas, kuris dainininkę sujaudina iki ašarų, nes moteris kaip Ieva, t. y. "visų gyvųjų motina" (Pr. 3, 20), užjaučia kiekvieną pasmerktąjį mirti. Todėl dalgi ji išgyvena ne kaip įrankį, teikiantį duoną kasdieninę ir tuo palaikantį gyvybę, bet veikia kaip mirties simbolį: jis sunaikina vėlyje banguojančius ir taip paslaptingai šnarančius rugius. Gyvo tvarinio mirties baimė yra tai, ką pirmiausia lietuvė rišdama rugius išgyvena ir savo dainoje išreiškia:

*"Vai tu, rugeli, tu žiemkentėli,
Tu nebijojai šaltos žiemelės,
Tik pabijojai jaunų brolelių,
Jaunų brolelių, plieno dalgelio".*

Kaip tik todėl lietuviškos pjūtės dainos yra išstętos ir labai liūdnos. Tam tikra prasme jos panašios į raudas, kuriomis apraudamas mirties suardytas bendrabūvis. Vakarinis lietuvių pjovėjų grįžimas iš pjūtės kelia tokį įspūdį, lyg jie grįžtų palaidoję mylimą draugą, ir tik paprotys grįžtančius aplieti vandeniu išblaško šią keistai liūdną nuotaiką ir gražina darbininkams skambią linksmybę" (27-28, 32-33).

Ne tik darbo, bet ir gamtos, karo, vestuvių, meilės dainos rodo, kad dainininkui svarbiausia vidinis pasaulis. Antai gamta dainininkui nesanti objektyvaus veikimo ar stebėjimo laukas, o vaizduojama kaip žmogaus būsenų simbolis. "Vestuves jis išgyvena kaip lemtingą nuotakos tremtį iš tėviškės ir kaip mergelės atidavimą vyro sauvalei". Tad "tikrasis dainų objektas nėra objektyvusis pasaulis ar įvykių kupina istorija, bet pats žmogaus vidus" (28, 33).

Atskirai Maccina nagrinėja temą "Moteris — liaudies dainų puoselėtoja". Jau nuo A. R. Niemio, aiškinusio lyrikos viešpatavimą lietuvių dainose, ypač iškeliamas moters vaidmuo šioje kūryboje. Kitos tautos, pavyzdžiui, estai, karelai, suomiai, dainas patikėjo žiliems seniems, todėl suprantamas ir jų domėjimasis epu. O Lietuvoje ne bardai, minezingeriai, piligrimai, bet moterys ir merginos dainas kuria ir dainuoja, dirbdamos ir žaisdamos, vaikus augindamos ar vestuvėse dalyvaudamos. Vyrai tik kartu su moterimis dainuodavo. Vieni — tik per naktigonę, eidami į vakarėlius ar grįždami iš jų. Ir prasimanymas esąs, kad miškų kirtėjai ar sielininkai garsėja dainomis, nebent sielininkai būtų gudai.

Maccina pažymi, kad moterų išpuoselėta liaudies daina, nors ji aprėpia visą žmonių būtį, bet labiausiai atskleidžia moters sielą. O ji kitaip žiūri į pasaulį negu vyrai. Pasak F. Leršo, "vyras gyvena daugiau daiktų ir reikalų pasaulyje, o moteris daugiau asmenybių, su kuriomis susiduria jos "aš", pasaulyje"⁵. Todėl vyro dainos linksta į epą, o moterys daugiau nukreipia žvilgsnį į save, jos subjektyvesnės, jos kuria lyriką. Tyrinėtojo manymu, dainą galėjo iš pradžių sukurti ir vyras, bet moterys, nuolat ją dainuodamos, lyriškai perkuria. Visa tai, pavyzdžiui, paveikė ir lietuvių liaudies balades: "moteris kaip dainininkė ir bendraautorė negali pakęsti objektyvaus kosmiškumo viešpatavimo ir suteikia baladei kitą kryptį: būtent žmogišką subjektyvumą". Ir tautos istorinis įvykis, kaip antai švedų antpuolis, dainoje apie barzdotus vyrus pavaizduotas per asmeninę lemtį, subjektyviai, simboliškai: "Rūtas numynė, Rožes išskynė, Lelijas išlankstė, Rasužę nubraukė".

Remdamasis visu tuo, Maccina daro gana kategorišką išvadą: "Vyro vaidmuo lietuvių liaudies dainose yra apribotas iki minimumo. Jis pasireiškia tik kaip fonas, kad išryškintų ir išbaigtų moteriško likimo paveikslą".

Apžvelgęs moterų kūrybos dominuojantį pagrindą lietuvių dainose, Maccina ima aiškinti vyraujančios liaudies dainų nuotaikos esmę ir priežastis. Šį klausimą jis nušviečia poskyryje, pavadintame "Būties jausmas lietuvių liaudies dainose". Tyrinėtojo nuomone, nedera vadinti lietuvių liaudies dainą idilę (V. Jungferis)⁶. Tiesa, mūsų dainos dažnai "apsiriboja žmogiškosios egzistencijos privačia arba šeimyninio gyvenimo sfera ir neapdainuoja plačiojo pasaulio grožio, kovų ir kančių, bet pasitenkina artimiausia aplinka, ta, kurioje žmogus gyvena. Tačiau jeigu idilę suprasime kaip linksmo, optimistiško būties pergyvenimo poetinę išraišką, tai lietuvių tautos dainos nėra idilės, nes jų pagrinde glūdintis būties jausmas anaipol nėra šviesus. Šia prasme lietuvių liaudies dainos veikia reikėtų vadinti elegijomis nei idilėmis" (32, 36).

Jau Balys Sruoga pabrėžė lietuvių dainų pirmykštį gaudumą, nesibaigiantį ilgesį, skausmą⁷. Tiesa, turi lietuviai ir humoristinių dainų.

Jonas Balys jas aptarė kalbėdamas apie lietuvių būdo ypatumus. Komizmas esąs daugiau būdingas žemaičių dainoms. Tačiau gražiausios dainos juk dzūkų! O jos — pačios liūdniausios. Ir, J. Balio nuomone, liūdna mūsų dainų nuotaika todėl, kad "dauguma jų yra sukurta moterų"⁸.

Dainos priklauso moterų veiklos sričiai: jos jas kuria, puoselėja, platina. Maceina tuo aiškina ne tik dainų lyrinį pobūdį, bet ir liūdną būties jausmą. Moters egzistencija yra glaudžiau susijusi su gyvenimo nakties puse negu dienos. K. Jasperso žodžiais tariant, meilė, kuri moteriai gamtos priskirta, atveria "aistrą nakčiai"⁹, t.y. būties tendencija save sunaikinti. Moters suvokimas, kad jos gebėjimas gimdyti yra gyvybės šaltinis, kartu slepia savyje tamsią nuojautą, kad iš jos kyląs gyvenimas turi savy žūties pradą, ir tai temdo jos egzistenciją niūriu šešėliu, ir iš esmės moters siela niekad nėra šviesi (38, 39).

Maceinos nuomone, lietuvių dainų liūdna nuotaika kyla ne tiek dėl sunkių socialinių moters gyvenimo sąlygų ar lietuvių tautos nelemties, kiek apskritai dėl moters egzistencijos tamsiosios pusės. Nesėkmės dažnai tėra pretekstas metafiziniam moteryje glūdinčiam liūdesiui prasiveržti ir daina objektyvuotis (38, 39).

Baigia savo studiją autorius mintimis apie dainą kaip tautos istorijos išlaikytoją. Per praeities išlaikymą ir sudabartinimą daina tampa itin svarbiu istoriškumo veiksmiu. Ji padeda tautai tam tikro laiko identifiškumą išlaikyti. Šias idėjas iš dalies vėliau Maceina pakartos stambesniame veikale "Asmuo ir istorija" (1981), skausmingai apmąstydamas svetur išblaškytų lietuvių tautinį apsisprendimą ir istorinę sąmonę.

Visa studija parašyta su įkvėpimu. Aišku, glaustai ją aptariant noroms nenoroms teko peršokti ne vieną svarbų ir įdomų teiginį, turiningą analizę. Bet ir iš to, kas čia buvo paminėta, akivaizdu, kad vieni studijos teiginiai tebeimponuoja, kaip beveik prieš 40 metų. O kiti atrodo per kategoriški, suabsoliutinti, nors tiesos juose neabejotinai esama, kaip antai senų archetipinių kultūros elementų (nomadinės, matriarchatinės) per didelis sureikšminimas, kai kalbama apie vėlyvas epochas, lyčių psichologijos achroniškas nusakymas ir įvertinimas aiškinant lietuvių dainų liūdnumą, perdėtas pirmykštės poezijos ir muzikos vienybės akcentavimas (žodinio teksto ir melodijos santykiai per šimtmečius komplikavosi, tad tojo vieningumo anaipol ne taip daug bėra).

Apskritai tai žavi studija, patraukianti konkrečia dainų analize, o ypač stipria sinteze. Dar norėčiau atkreipti dėmesį į studijos kompoziciją ir stilių. Ji parašyta jaučiant dalių darną ir su dideliu patosu, ji užkrečia skaitytoją apmąstomo dalyko reikšmingumu. Įdomu pasižiūrėti, kaip autoriaus pradžioje interpretuota Platono mintis apie perkuriančią jėgą, glūdinčią dainoje, suteikia dėstymui visuminį matavimą, padvelkia

universalijomis! (Beje, Platono mintimis ir užbaigiama studija.) Netiesioginė lietuvių liaudies dainos ir pasaulinio masto mintytojų bei poetų minčių (Maceina remiasi M. Heidegeriu ir O. Vilde, K. Jaspersu ir R. M. Rilke, Šventuoju Raštu, N. Berdiajevu ir kt.) koreliacija yra nuolatinis vidinės įtampos laukas, į kurį įtraukiamas ir skaitytojas. Visa dėstymo faktūra ir konkreti logiška, ir lydima emocinės įtampos. Maceina pratęsė B. Sruogos eseistinių kūrinių apie tautosaką tradiciją.

O referavimo pabaigoje norėčiau pateikti kelis apibendrinimus. Įsitraukęs į lietuvių dainų epiškumo ir lyriškumo istorinį disputą, Maceina:

1) išsakė naujų minčių apie “dainuojančios tautos sielos ir pasaulio vienybę”;

2) naujai mėgino perskaityti lietuvių epo epochos bylą;

3) kur kas giliau aiškino lyrizmo priežastis;

4) išskirtinį dėmesį sutelkė į moters didžiulį vaidmenį dainų kūryboje;

5) tirdamas lietuvių dainų būties jausmą ir aiškindamas jį, bene pirmą kartą lietuvių folkloristikoje pasitelkė ir egzistencinę filosofiją;

6) ypač stengėsi geriau suprasti tautos sielos įkūnijimą liaudies dainose.

Be Maceinos darbų lietuvių folkloristika būtų daug skurdesnė. Tik jie, kaip ir J. Ambrazevičiaus-Brazaičio straipsniai apie tautosaką, ilgą laiką buvo neminimi. Šiandien svarbu juos dar ne kartą perskaityti.

¹ Šios studijos vertimas į lietuvių kalbą buvo paskelbtas keliais egzemplioriais pasirodžiusiame leidinyje: *Ethos: Baltų kultūra ir lietuviška savimonė*. 1984. Vertimu naudotasi ruošiant straipsnį spaudai, bet daryta patikslinimų. Prie citatų skliaustuose nurodoma originalo ir vertimo puslapiai.

² Išnašoje autorius, užsimindamas apie lietuvių dainų dabartiškumą pokario metais, atkreipia dėmesį ir į “Tiesoje” skelbtą raginimą rinkti “sovietines dainas”. Tačiau į tokius laikraštinius faktus šiandien žiūrime labai kritiškai. Apie “tarybinės tautosakos” paieškas žr. K. Aleksyno str. “Tautosakos darbuose” I(VIII), p. 109-120.

³ *Mykolaitis-Putinas V.* Raštai: Estetika. V.: Mintis, 1983. P. 281.

⁴ *Maceina A.* Kultūrų sintezė ir lietuviškoji kultūra // *Židinys*. 1939. Nr. 4-12.

⁵ *Lersch Ph.* Vom Wesen der Geschlechter. München, 1947. P. 65-66.

⁶ *Jungfer V.* Litauen: Versuch einer Kultursociologie. Tübingen, 1948. P. 35.

⁷ *Sruoga B.* Dainų poetikos etiudai. K., 1927. P. 9.

⁸ *Balys J.* Lietuvių būdo ypatumai // *Židinys*. 1939. Nr. 7. P. 25.

⁹ *Jaspers K.* Philosophie. Heidelberg, 1948. P. 762-774.

ANTANAS MACEINA'S STUDY "A FOLK SONG AS
AN EXPRESSION OF THE SOUL OF A PEOPLE"

LEONARDAS SAUKA

Summary

The article deals with the work of a famous Lithuanian philosopher on Lithuanian folk songs published in 1955 in the German edition of "Commentationes Balticae". The article attracts attention on new aspects of estimation which revealed themselves in the process of the analysis of the lyrics of Lithuanian folk songs, women's role in song creation, a song's role in the life of a people, the incarnation of national soul in songs, the question of an epos and other things.